

9. Панасюк В. В., Гапоненко А. А. *Пріоритети та перспективи розвитку соціальних ініціатив у територіальних громадах*. 2020. URL: <https://www.uzhnu-economy.com/index.php/mev/article/view/392/375> (дата звернення: 21.10.2025).

10. Семенова О. В. *Соціальні ініціативи як чинник розвитку територіальних громад*. // *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум»*. 2020. № 3. С. 112–118. (дата звернення: 24.10.2025).

11. Снігурівська міська територіальна громада. *Конкурс «Громадські ініціативи для відновлення та розвитку територіальних громад»*. 2024. URL: <https://snigurivska-gromada.gov.ua/news/1724834776/> (дата звернення: 26.10.2025).

12. Центр розвитку інновацій Київської школи економіки. *Соціальний капітал і громадська активність в ОТГ України*. 2022. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Final-Report-II-part-KAS.pdf> (дата звернення: 24.10.2025).

13. Хмельницька міська рада. *Програма «Громадські ініціативи» Хмельницької міської територіальної громади*. 2025. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/meshkantsiu/hromadski-initsiatyvy> (дата звернення: 26.10.2025).

Юлія Ніколайчук,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник: **Людмила Неїжпапа,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ШЛЯХИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Російське вторгнення в Україну кардинально змінило соціально-економічну ситуацію в країні та поставило перед системою соціального захисту нові виклики. Сім'ї з дітьми опинилися серед найбільш вразливих груп населення, що потребують комплексної підтримки. За оцінками міжнародних організацій, мільйони дітей зазнали травматичного досвіду внаслідок бойових дій, евакуації, втрати житла та розлучення з близькими. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю систематизації існуючих практик соціальної підтримки, виявлення прогалин у системі захисту та розробки рекомендацій щодо її вдосконалення.

Система державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми в умовах війни включає традиційні та нові програми. До базових форм підтримки належать допомога при народженні дитини, допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомога малозабезпеченим сім'ям та допомога дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування. Ці програми продовжують функціонувати

навіть в умовах воєнного стану, забезпечуючи базовий рівень соціального захисту [1; 2].

Водночас війна зумовила необхідність створення додаткових механізмів підтримки. Запроваджено спеціальні виплати для внутрішньо переміщених осіб, компенсації за втрачене житло, допомогу сім'ям загиблих захисників України тощо. Уряд розширив категорії осіб, які мають право на отримання соціальної допомоги, спростив процедури її оформлення та забезпечив можливість подання документів в електронній формі через портал Дія. Важливим напрямом державної політики стала підтримка працевлаштування батьків. Державна служба зайнятості адаптувала свої програми до воєнних умов, запровадивши онлайн-консультації, дистанційне навчання та сприяння віддаленій зайнятості. Особливу увагу приділено жінкам з дітьми, які складають значну частку внутрішньо переміщених осіб.

Варто також підкреслити важливість системної психологічної підтримки дітей та їхніх батьків, яка зумовлена травматичний досвідом війни. Міністерство охорони здоров'я разом з міжнародними партнерами розгорнуло мережу центрів психосоціальної підтримки, де надаються безоплатні послуги кваліфікованих психологів та психотерапевтів. Особлива увага приділяється дітям, які пережили окупацію, бомбардування або втратили близьких. Створено мобільні медичні бригади, які надають первинну медичну допомогу дітям у віддалених населених пунктах та тимчасових місцях розміщення переселенців. Ці бригади забезпечують не лише лікування гострих захворювань, але й проведення профілактичних оглядів, вакцинації та моніторингу стану здоров'я дітей [3].

Забезпечення права дітей на освіту в умовах війни стало одним з найбільших викликів. Система освіти швидко адаптувалася до нових умов, запровадивши змішане та дистанційне навчання. Створено Всеукраїнську школу онлайн, яка забезпечує доступ до якісної освіти для дітей незалежно від їхнього місцеперебування. Ця ініціатива особливо важлива для сімей, які евакуювалися за кордон або проживають на тимчасово окупованих територіях. Міністерство освіти і науки разом з міжнародними донорами реалізує програми забезпечення дітей технікою для дистанційного навчання. Малозабезпечені сім'ї отримують ноутбуки, планшети та доступ до інтернету, що дозволяє їхнім дітям продовжувати навчання. Водночас здійснюється підготовка вчителів до роботи в нових умовах, впроваджуються сучасні методики онлайн-викладання. Особлива увага приділяється створенню безпечних умов для очного навчання. Багато шкіл обладнали сховища, які відповідають вимогам безпеки, розроблено чіткі протоколи дій під час повітряних тривог. Ці заходи дозволяють забезпечити баланс між потребою дітей у соціалізації та їхньою безпекою.

Неурядові організації відіграють ключову роль у наданні соціальної підтримки сім'ям з дітьми. Благодійні фонди, волонтерські ініціативи та громадські організації оперативно реагують на потреби найбільш вразливих категорій населення, часто діючи

швидше та гнучкіше за державні структури. Вони надають гуманітарну допомогу, організовують психологічні тренінги, створюють простори для дітей та забезпечують інформаційну підтримку батьків. Міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, Карітас, Червоний Хрест та інші, надають значну фінансову і технічну допомогу. Їхні програми спрямовані на забезпечення базових потреб дітей, відновлення соціальної інфраструктури, підтримку системи освіти та охорони здоров'я. Координація між державними органами, міжнародними донорами та громадським сектором є критично важливою для ефективного використання ресурсів та уникнення дублювання зусиль.

Незважаючи на значні зусилля держави та суспільства, система соціальної підтримки сімей з дітьми стикається з низкою серйозних викликів. Основною проблемою залишається недостатнє фінансування соціальних програм в умовах економічної кризи та необхідності значних витрат на оборону. Це призводить до затримок виплат, недостатнього розміру допомоги та обмеження охоплення програмами підтримки. Координація між різними відомствами та рівнями влади часто є неефективною, що ускладнює доступ сімей до необхідних послуг. Бюрократичні процедури, незважаючи на спрощення, все ще можуть бути складними для найбільш вразливих категорій населення. Особливі труднощі виникають у внутрішньо переміщених осіб, які втратили документи або не можуть їх отримати через проживання на окупованих територіях. Географічна нерівність у доступі до послуг залишається серйозною проблемою. Мешканці сільських районів, прифронтових зон та малих населених пунктів мають обмежений доступ до якісних медичних, освітніх та соціальних послуг. Інфраструктура багатьох регіонів зазнала значних руйнувань, що ускладнює надання підтримки на місцевому рівні [4].

Все це зумовлює необхідність вдосконалення системи соціальної підтримки сімей з дітьми у декількох напрямках:

- ✓ По-перше, необхідна подальша цифровізація соціальних послуг з метою спрощення доступу до них та підвищення прозорості використання бюджетних коштів. Розвиток єдиних електронних реєстрів отримувачів допомоги дозволить оптимізувати розподіл ресурсів та уникнути дублювання виплат.

- ✓ По-друге, важливим є розвиток системи раннього виявлення сімей, що опинилися в складних життєвих обставинах. Створення мультидисциплінарних команд, які складаються з соціальних працівників, психологів, медиків та юристів, дозволить надавати комплексну підтримку та попереджати погіршення ситуації. Особливу увагу слід приділити профілактиці соціального сирітства та домашнього насильства, ризики яких зростають в умовах війни.

- ✓ По-третє, необхідне посилення співпраці між державним, приватним та громадським секторами, адже розвиток державно-приватного партнерства у сфері соціальних послуг може забезпечити додаткові ресурси та підвищити ефективність

програм підтримки. Залучення бізнесу до соціальних ініціатив через корпоративну соціальну відповідальність створює додаткові можливості для допомоги сім'ям з дітьми.

✓ По-четверте, критично важливою є підготовка кваліфікованих кадрів для роботи з дітьми та їхніми сім'ями, які зазнали травми. Необхідні системні програми навчання та перепідготовки соціальних працівників, психологів, педагогів з урахуванням специфіки роботи в умовах війни та її наслідків.

Отже, соціальна підтримка сімей з дітьми в умовах війни в Україні здійснюється через комплексну систему державних, громадських та міжнародних механізмів. Незважаючи на значні виклики та обмеження ресурсів, система соціального захисту продемонструвала здатність адаптуватися до надзвичайних умов та забезпечувати базові потреби найбільш вразливих категорій населення. Ключовими досягненнями є цифровізація соціальних послуг, розширення переліку форм підтримки, розвиток психосоціальної допомоги та адаптація системи освіти до воєнних умов. Водночас існують серйозні проблеми, пов'язані з недостатнім фінансуванням, географічною нерівністю у доступі до послуг та потребою у кращій координації.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану» від 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text>
2. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII
3. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум / упорядники Т.Р. Браніцька, Л.О. Матохнюк, О.М. Шпортун. Вінниця, 2022. 131 с.
4. Яценко Л.В., Литвишко О.М. Проблема соціальної підтримки сімей, які потрапили у складні життєві обставини. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 55. Том 3. 2023. С. 170-173.

Віктор Ординович,
здобувач третього рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: **Ганна Слозанська,**
доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Тернопільський національний педагогічний
Університет імені Володимира Гнатюка

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВETERANІВ/ВETERАНОК В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД Й РЕКОМЕНДАЦІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку зі значною тривалістю